

4. Забезпечення ефективності внутрішньої і зовнішньої комунікації суб'єктів освітнього процесу на основі використання ресурсів локальної мережі і глобальної мережі Internet.

5. Формування інформаційної культури суб'єктів освітнього процесу.

6. Визначення перспективних напрямків розвитку інформаційно-освітнього середовища закладу загальної середньої освіти.

В результаті реалізації проєкт-програми створення інформаційно-освітнього середовища закладу загальної середньої освіти прогнозуються наступні результати:

1. Створення в закладі загальної середньої освіти комплексу технічних засобів, що включають інформаційно-методичні центри, автоматизовані робочі місця, з відповідними мережевими рішеннями.

2. Створення на базі інформаційно-комунікаційних технологій систем управління змістом і технологією освіти, методичною роботою, базами даних по контингенту учнів, кадрам, матеріально-технічним постачанням, господарським забезпеченням і фінансовою діяльністю закладу.

3. Створення систем автоматизованого освітнього, соціально-педагогічного та психологічного моніторингу.

4. Формування інформаційної культури суб'єктів освітнього процесу на рівні створення продуктів і ресурсів із використанням нових інформаційних і мережових технологій.

5. Створення системи безперервної підтримки і технічного обслуговування систем і пристроїв, що забезпечують реалізацію інформаційно-освітнього середовища закладу, встановлення необхідних зв'язків з освітніми, науковими і культурними закладами району, міста, регіону.

Як бачимо, процес проектування інформаційно-освітнього середовища носить багатофункціональний і комплексний характер, тому що повинен створювати соціальні, педагогічні, матеріальні, кадрові та організаційні умови для розвитку особистості кожного учасника освітнього процесу.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови /упоряд. і гол. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.

2. Лебедева А.И., Иванова Е.В. Метод проєктів в продуктивному обученні // Школьная технология. 2002. №5. С.116–120.

УДК 373.3 (477.87)

ПРОДАН Н.І.
Мукачівський державний університет

ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНИХ ПОЧАТКОВИХ ШКІЛ У ЗАКАРПАТТІ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ

Початкова школа завжди відігравала роль фундаменту системи національної освіти. Адже набуті в початковій школі особистісні якості, знання, вміння, компетентності визначають світогляд, громадянську позицію, успіх подальшого виховання й самовиховання особистості. Український педагогічний

словник поняття «початкова школа» визначає як «загальноосвітній навчально-виховний заклад для дітей, що дає початкову освіту (елементарні знання з рідної мови, математики, а також про природу й суспільство); перший ступінь загальної середньої освіти» [1, с. 266]. Як бачимо з визначення початкова школа є тим освітнім закладом, який забезпечує набуття молодшим школярем мовно-культурних компетентностей з рідної мови. Особливої значущості це питання набуває в умовах полікультурного регіону, яким є Закарпаття, що в силу різних історичних обставин перебуваючи у складі різних європейських держав реалізував їх освітню та мовну політику в закладах початкової освіти.

Звернемось до історичної ретроспективи в контексті періодизації діяльності початкових шкіл, розробленій О.Й.Фізеші. Так, науковцем виділено п'ять основних етапів, які охоплюють діяльність початкових шкіл Закарпаття в період другої половини ХІХ – початку ХХІ ст.: І-й - розвиток початкової школи Закарпаття періоду перебування в складі Австро-Угорщини (1848 – 1919 рр.); ІІ-й – перебудова початкової освіти регіону за Чехословацького періоду (1919 – 1938 рр.); ІІІ-й – діяльність початкових шкіл часів угорського підпорядкування Закарпаття (1939 – 1944 рр.); ІV-й – початкова освіта краю в складі Радянського Союзу (УРСР) (1944 – 1991 рр.); V-й – розвиток початкової школи Закарпатської області в незалежній Україні (1991 – 2011 рр.) [2, с. 85]. Серед критеріїв розробленої періодизації автором визначає: хронологію державно-територіального підпорядкування регіону, взаємозалежність соціально-економічного, політичного розвитку, освітніх трансформацій, зокрема, формування мережі, типології, підпорядкування початкової школи та ін.

Отже, в межах кожного етапу діяльність національних початкових шкіл у Закарпатті мала свої особливості. Освітні та мовні питання у сфері шкільництва австро-угорського періоду регламентувалися освітніми законами Міністерства релігії та освіти Угорського Королівства, зокрема Законом ХХХVІІІ «Про народну освіту» (1868), який мав прогресивний характер у плані реалізації рідномовної освіти. Статистичні дані за 1902/1903 н.р. свідчать, що за мовою навчання з 294 шкіл угорськомовними були тільки 153 (52%) школи, решта – 141 (48%) школа – були одномовними, де навчання велося русинською, словацькою, німецькою, гебрійською мовами. Слід зазначити, що в межах 141 (48%) школи були й двомовні: словацько-угорські – 31 (11%), русинсько-угорські – 53 (18%). Щодо вивчення державної – угорської мови, то тільки у 49 (17%) національних школах успішно викладалася угорська мова, а в 7 (2%) школах взагалі не вивчалася [3, с. 62]. Причиною цьому слугувала недостатня кількість учителів для початкових шкіл, які б могли вести навчання угорською мовою. Важливим досягненням чехословацької доби відносно закарпатського русинського населення є відродження національних шкіл, адже після Закону ХХVІІ (1907) у краї всі початкові школи були «мадяризовані». Аналізуючи статистичні дані щодо кількості шкіл, можемо зазначити, що в чехословацький період спостерігається прогрес і щодо їх загальної кількості, і щодо зростання шкільних установ з рідномовним навчанням. Так, у 1920 р. в краї функціонувало 475 шкіл, з них: з русинською мовою навчання – 321 школа, чеською – 22, угорською – 83, німецькою – 7, румунською – 4,

єврейською – 4, змішаних (двомовних) – 38. І вже за перше десятиліття перебування закарпатських земель у складі Чехословацькою республіки, станом на 1931 р. кількість шкіл зросла до 727, з них: з русинською мовою навчання – 425 шкіл, чеською – 158, угорською – 101, німецькою – 14, румунською – 3, єврейською – 4, змішаних (двомовних) – 22. Як бачимо, достатньо високими є показники приросту шкіл з національними мовами викладання, серед яких: русинських шкіл збільшилося у 1,4 рази, чехословацьких – у 7 разів, угорських – у 1,2 рази, німецьких – у 2 рази [3, с. 64-65]. У часі перебування закарпатських земель у складі Угорщини в 1939 - 1944 рр., школи з румунською мовою навчання були закриті. У 1940 - 1941 н.р. школи з рідною мовою викладання мали лише русини, словаки та німці, також мовою національної меншини викладали у єврейських конфесійних школах – хайдерах [3, с. 66]. За часів перебування Закарпаття у складі Радянської України мовна політика відносно національних шкіл коливалася від повного заперечення права національних меншин на рідномовне навчання (1944-1946 рр.) до поступового відновлення прав на рідномовну освіту. Так, після 1952 р. радянською владою забезпечувалася можливість здійснення навчання національними мовами (угорською, молдавською) за умови наявності контингенту школярів. Після ухвалення Закону «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в Українській РСР» (1959) українська мова фактично стала необов'язковою для вивчення в неукраїнських школах. У радянський період також існувала практика функціонування двомовних – інтернаціональних шкіл. У 1989-1990 н.р. у Закарпатті існувало 35 інтернаціональних шкіл, серед яких – 17 українсько-угорських, 15 російсько-угорських, 3 україно-російсько-угорські [4, с. 243]. З метою реалізації ленінсько-сталінської національної та мовної політики радянською владою особлива увага приділялася діяльності національних шкіл.

Література

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
2. Фізеші О. Й. Питання періодизації розвитку початкової школи на Закарпатті в контексті системних освітніх трансформацій. Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія. 16: «Творча особистість учителя: проблеми теорії та практики». Київ, 2013. Вип. 21 (31). С.82-86.
3. Фізеші О.Й. Рідна школа. Київ, 2019. №1. С. 61- 66.
4. Фізеші О. Й. Початкова школа на Закарпатті (друга половина ХІХ – початок ХХІ ст.) : монографія. Ужгород, 2015. 528 с.

УДК 37.012:930(044.2)

РОЗМАН І.І.
Мукачівський державний університет

СВОЄРІДНІСТЬ РІЗНОВИДІВ ОСОБОВИХ ДЖЕРЕЛ ПЕДАГОГІЧНИХ ПЕРСОНАЛІЙ

Період 90-х рр. ХХ - початку ХХІ ст. з об'єктивних причин не став продуктивним для написання педагогами і освітянами спогадів у їхньому класичному розумінні. За такої ситуації зростає інтерес до праці Б. Ступарика

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>